

NESH

Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap, humaniora, juss og teologi

Kongens gate 14

0153 OSLO

Deres ref

Vår ref

Dato

2015/6110-PEH

18.09.2015

Revisjon av Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, humaniora, juss og teologi - Høringsuttalelse fra Universitetet i Bergen

Vi viser til høringsbrevet av 28.05.2015, og takker for anledningen til å delta i prosessen fram mot et revidert sett av forskningsetiske retningslinjer. Vår uttalelse er delt i to hoveddeler. Først kommer en del synspunkter av nokså generell art, deretter enkelte mer spesifikke kommentarer. Uttalelsen er bygd på en intern høring ved UiB. Den gjelder forslaget til forskningsetiske retningslinjer, og berører ikke forslaget om retningslinjer for internettforskning.

Generelt

Vi konstaterer at de endringene som foreslås, ikke er omfattende, og på mange punkter har karakter av justeringer. Sett under ett, har vi en positiv vurdering av så vel de eksisterende reglene som de foreslåtte endringene, med de bemerkningene som kommer fram i det følgende.

Normativitet

Som det går fram i forslaget, er retningslinjene ikke direkte juridisk bindende, og NESH forvalter ikke selv noen form for sanksjoner. Dette er selvsagt riktig, men det må også understrekes at retningslinjene har rettslig underbygning. Vi vil peke på universitets- og høyskolelovens § 1-5 (1), der det slås fast at institusjonene har ansvar for at virksomheten «utøves i overensstemmelse med anerkjente vitenskapelige, kunstfaglige, pedagogiske og etiske prinsipper». Videre går det indirekte fram i forskningsetikklovens § 1 at forskning skal drives i samsvar med «anerkjente etiske normer». Dette er enda tydeligere i forslaget til ny

forskningsetikk lov (på høring), der både det individuelle som det institusjonelle ansvaret er gjort eksplisitt. Kunnskapsdepartementet har også, i medhold av forskningsetikkloven, gitt de forskningsetiske komitéene ansvaret for å utarbeide og vedlikeholde nasjonale forskningsetiske retningslinjer. De nasjonale forskningsetiske retningslinjene må dermed anses som viktige uttrykk for hva som er «anerkjente etiske normer». Dermed må man anta at de nasjonale forskningsetiske retningslinjene vil ha stor gjennomslagskraft, også rettslig. Det samme synes å gjelde for all medisinsk og helsefaglig forskning med medhold i helseforskningsloven, jf. særlig forsvarlighetsprinsippet, som er fastsatt i § 5. Dette er tydeligere slått fast i §10 i Generelle forskningsetiske retningslinjer gitt av de nasjonale forskningsetiske komitéene i 2014 (<https://www.etikkom.no/forskningsetiske-retningslinjer/Generelle-forskningsetiske-retningslinjer/>).

På denne bakgrunnen vil vi anbefale at NESH i sine retningslinjer tydeligere slår fast at institusjonene har ansvar for at retningslinjene blir overholdt.

Karakteren av forskningsetiske normer

NENT- og NESH-reglene er sendt på høring samtidig. Når man sammenligner dem, kommer det fram at NENT og NESH synes å legge til grunn forskjellig forståelse av hva forskningsetikk er. Både i høringsbrevet og i utkastet legger NESH til grunn at etiske retningslinjer skal være «i overensstemmelse med praktisert vitenskapsmoral» og kan ses på som en kodifisering av eksisterende (god) praksis.» NENT har på sin side i langt større grad også vektlagt eksterne forskningsetiske normer, og derigjennom *de facto* inntatt en rolle som endringsaktør i kraft av å gi forskningsetiske retningslinjer. Spesifikt har NENT i langt større grad gitt en fagspesifikk implementering av §12 i Generelle forskningsetiske retningslinjer, mens dette kun i liten grad er implementert i NESH-reglene (kun i NESH §3, og da som en mindre del av paragrafen). UiB legger til grunn at forskningsetikk ikke bare må inkludere interne og eksterne normer, men også oppstår og utøves i et spenningsfelt mellom eksisterende «vitenskapsmoral» og selvregulering og behovet for endring av praksis for å sikre bedre vern av forskningssubjekter, bedre ivaretagelse av samfunnsansvar og bedre forskning. NESH-reglene kan bli bedre og fange opp flere momenter og utfordringer ved å legge til grunn en bredere forståelse av forskningsetikk og styrke dette aspektet.

Spesifikke kommentarer

- Innledning – forskningsetikk. Her foreslår vi en tydeligere aksentuering av eksterne normer og behovet ikke bare for kodifisering, men også endring av praksis, som begrunnet.
- Punkt A1. Begrepet «ydmykhet» er nytt i NESH-reglene og er kanskje det minst intuitive for dem som ikke gjenkjenner det fra R.K. Mertons formuleringer. Det bør derfor omtales og forklares.
- 1. Punkt A3. Dette punktet omtaler forskningens samfunnsansvar, men det bør skjerpes og detaljeres i tråd med §10 i Generelle forskningsetiske retningslinjer.

Vennlig hilsen

Anne Lise Fimreite
prorektor

Per Gunnar Hillesøy
seniorrådgiver

Dokumentet er elektronisk godkjent og har derfor ingen håndskrevne signaturer.